

Т.О. ХАЛЯВКА, М.М. СКИБА, Ю.А. СКИБА

ПРАКТИКУМ З ЕКОЛОГІЇ
(рівень стандарту, академічний рівень)
11 клас

Тернопіль
Навчальна книга — Богдан

УДК 574(076.3)
ББК 28.072 я 721
Х 17

*Рекомендовано до видання науково-методичною комісією
Інституту природничо-географічної освіти та екології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол №1 від 24 вересня 2013 р.)*

Рецензенти:

кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної
та соціальної географії Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
Буличева Т.В.,

вчитель-методист біології та екології гімназії № 75
Печерського району м. Києва
Ковтюх О.А.

Халявка Тетяна Олександрівна — доцент, кандидат хімічних наук
Скиба Марія Михайлівна — доцент, кандидат педагогічних наук
Скиба Юрій Андрійович — доцент, кандидат біологічних наук

Халявка Т.О.
Х17 Практикум з екології (рівень стандарту, академічний рівень).
11 клас / Т.О. Халявка, М.М. Скиба, Ю.А. Скиба. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2014. — 56 с.
ISBN 978-966-10-3760-0

Практикум є навчальним посібником для виконання практичних робіт, передбачених навчальною програмою з екології (рівень стандарту, академічний рівень). Він містить статистичний, картографічний матеріал, завдання розрахункового характеру, екологічні задачі, запитання для дискусії з метою формування в учнів умінь та навичок аналізу, систематизації, синтезу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків у галузі екології та збалансованого розвитку.

Практикум призначений для учнів 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України.

ISBN 978-966-10-3760-0

© Т.О. Халявка, М.М. Скиба, Ю.А. Скиба, 2014
© Навчальна книга — Богдан, 2014

ПЕРЕДМОВА

Дорогі одинадцятикласники! Перед вами практикум з екології. Практичні роботи ви будете виконувати на уроках під керівництвом учителя або самостійно під час домашньої роботи. Структура практичних робіт включає тему, мету, інформаційний і довідковий матеріал, хід роботи та висновки. Готуючись до виконання робіт, ви маєте повторити теоретичний матеріал, що поданий у підручнику «Екологія» (для загальноосвітніх навчальних закладів, рівень стандарту, академічний рівень» (2011) авторів Л.П. Царик, П.Л. Царик, І.М. Вітенко.

Практичні роботи включають завдання, що пов'язані з аналізом статистичного, картографічного матеріалу, побудовою графіків, колових та стовпчикових діаграм, заповненням таблиць, розв'язуванням екологічних задач, обговоренням запитань для дискусії. Вони допоможуть вам у формуванні вмінь та навичок аналізу, систематизації, синтезу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків у галузі екології та збалансованого розвитку. Виконання окремих робіт можна розпочати на уроці та продовжити вдома, деякі завдання доцільно виконувати у групах (на розсуд вчителя).

Бажаємо успіху!

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

Тема. Аналіз особливостей історичних етапів взаємодії суспільства і природи.

Мета. Сформуванати поняття про ноосферу як основу збалансованого розвитку людства; ознайомитися з етапами еволюції уявлень про місце людини в природі; з'ясувати особливості впливу людського суспільства на біосферу; усвідомити масштаби антропогенного впливу на природу та їх наслідки.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Перед виконанням практичної роботи повторіть параграф 8 підручника.

Хід роботи

Завдання 1. Заповніть *таблицю 1* «Етапи взаємодії суспільства і природи та їх особливості».

Таблиця 1

Етапи взаємодії суспільства і природи та їх особливості

<i>Назва історичного етапу</i>	<i>Тривалість етапу</i>	<i>Масштаби та характер впливу людини на природу</i>

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

Тема. Аналіз особливостей розвитку заповідної мережі України.

Мета. З'ясувати історію формування природоохоронних територій України; визначити особливості розвитку природоохоронних об'єктів України та своєї місцевості.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Перед виконанням практичної роботи повторіть параграфи 14, 15 підручника.

Довідковий матеріал: за роки незалежності площа природно-заповідного фонду України зросла більш ніж удвічі. Станом на листопад 2009 р. загальна його площа – 2,8 млн. га, що становить 4% території держави. Незважаючи на це, площа природно-заповідного фонду в Україні є недостатньою і залишається значно меншою, ніж у більшості країн Європи, де середній відсоток заповідності становить 15%.

Сучасні еколого-економічні розрахунки й моделі доводять, що збереження генофонду регіону можливе лише за умови, якщо не менш ніж 10-15% його площі зайнято заповідними територіями. Наявність розвиненої мережі заповідних територій — необхідна (хоч і недостатня) умова збереження біорізноманітності. Тому кожна держава, яка приєдналася до Конвенції про біорізноманітність, зобов'язана підтримувати й розвивати мережу заповідних територій.

Хід роботи

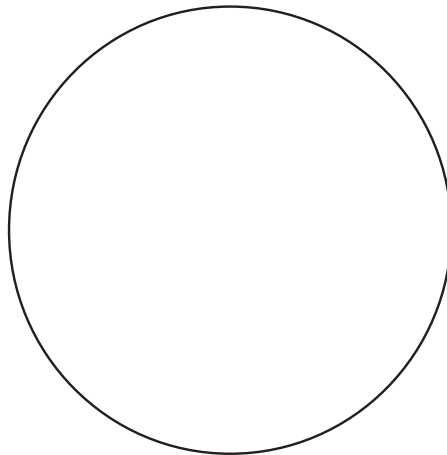
Завдання 1. Ознайомтесь із *таблицею 6*. Проаналізуйте динаміку зростання кількості природоохоронних об'єктів в Україні (1920–2010 рр.). Поясніть причини нерівномірного збільшення кількості природних заповідників за цей період.

Таблиця 6

Періоди створення природоохоронних об'єктів в Україні

№	Категорія природоохоронних об'єктів	20-ті рр. XX ст.	60-70-ті рр. XX ст.	80-ті рр. XX ст.	90-ті рр. XX ст.	2000-2010 рр.	Загальна кількість (2010 р.)
1.	Заповідники	4	8	1	8	—	21
2.	Заказники	—	98	102	86	19	305
3.	Національні природні парки	1	—	3	7	12	23
4.	Пам'ятки природи	—	99	22	11	—	132
5.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	—	78	6	4	—	88
6.	Дендропарки	—	3	16		—	19
7.	Ботанічні сади	—	10	5	2	—	17
8.	Зоопарки	—	—	2	5	—	7

Завдання 2. Побудуйте колову діаграму структури природно-заповідного фонду України (2010 р.).

III. Встановіть відповідність.

<i>Основні структурні елементи екомережі</i>	<i>Їхнє значення</i>
<p>а) лінійні елементи екомережі, що забезпечують міграційні шляхи (вкриті лісом і луками території, долини річок, смуги збереженої природної рослинності;</p> <p>б) території зі зміненою природною рослинністю, але зі збереженим середовищем існування, призначені для налагодження цілісних зв'язків у природних ландшафтах;</p> <p>в) перехідні ландшафти між природними та господарсько-освоєними, території із регульованим режимом заповідання;</p> <p>г) природні ландшафти з рідкісними ценозами, які можуть перебувати під охороною, територіально ізольовані, не приурочені до екомережі, призначені для посилення ефективності екомереж.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) буферні території 2) екокоридори 3) території відновлення 4) території природного розвитку

IV. Дайте розгорнуту відповідь.

Поясніть, як відбувається процес колообігу нітрогену в природі. Обґрунтуйте роль антропогенної діяльності у колообігу нітрогену.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Заверуха Н.М. Основи екології: навчальний посібник / Заверуха Н.М., Серебряков В.В., Скиба Ю.А. – К.: Каравела, 2011.– 304 с.
2. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні 2010 рік / Електронний ресурс. Режим доступу http://www.menr.gov.ua/ND_2010.pdf
3. Пустовіт Н.О. Екологічні задачі, ігри та вікторини: навчальний посібник/ Пустовіт Н.О., Плечова З.Н. – К.: Наукова думка, 1995.– 72 с.
4. Царик Л.П. Екологія. 11 кл. : підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / Л.П. Царик, П.Л. Царик, І.М. Вітенко. – К.: Генеза, 2011.– 96 с.
5. Екологія : Навчальна програма для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту, академічний рівень / Л.П. Царик, П.Л. Царик, І.М. Вітенко [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita-novog.at.ua/metod/eko_st_ak.pdf

ЗМІСТ

Передмова	3
Практична робота № 1. Аналіз особливостей історичних етапів взаємодії суспільства і природи.	4
Практична робота № 2. Порівняння обсягів і структури забруднення міст України.	7
Практична робота № 3. Вплив інтенсивності ерозійних процесів на стан ґрунтового покриву.....	14
Практична робота № 4. Аналіз схем колообігу основних речовин у природі на предмет змінності їхніх ланок антропогенною діяльністю.....	18
Практична робота № 5. Існуюча й оптимальна структури природокористування в Україні.....	24
Практична робота № 6. Аналіз особливостей розвитку заповідної мережі України.....	29
Практична робота № 7. Аналіз співвідношень природних і антропогенних угідь своєї області, адміністративного району й порівняння їх з оптимальними показниками.....	33
Завдання для контролю та самоконтролю	40
Використана література.....	52

Навчальне видання

ХАЛЯВКА Тетяна Олександрівна
СКИБА Марія Михайлівна
СКИБА Юрій Андрійович

ПРАКТИКУМ З ЕКОЛОГІЇ
(рівень стандарту, академічний рівень)
11 клас

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Донара Пендзей*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Зоряни Сидор*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 10.12.2013. Формат 70х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 3,82. Умовн. фарбо-відб. 3,82.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бантери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3760-0

